

Hundeslæden

- Et undervisningsforløb til
mellemlinjen og uddannelsen

Tekst af Martine Lind Krebs

Foto: Mads Pihl/Visit Greenland

Velkommen!

Hvor stærk er en grønlandsk slædehund? Hvordan holdes en hundeslæde sammen? Hvordan er det at køre hundeslædevæddeløb? Og hvor mange slædehunde er der egentlig i Grønland?

Alt det og meget mere vil I få svaret på i dette forløb hvor I også skal møde nogle seje grønlandske børn der i deres fritid går på fangst og kører hundeslæde. I skal teste forskellige teknikker som man bruger når man bygger hundeslæder. Og I skal blive klogere på hundeslædens betydning før og nu.

Til sidst skal I planlægge jeres egen slæderejse.

Vi håber det bliver rigtig spændende!

Fakta om rigsfællesskabet og Grønland

Grønland er verdens største ø.

Der bor cirka 56.000 indbyggere i Grønland.

Alle byer ligger ved kysten, og man skal sejle eller flyve for at komme rundt.

Det meste af Grønland er dækket af Indlandsisen. Fra Indlandsisen brækker stykker af isen af og bliver til isfjelde.

Grønland hører sammen med Danmark og Færøerne i et rigsfællesskab.

Grønland tjener flest penge på fiskeri. Du har sikkert smagt grønlandsk hellefisk eller rejer på et tidspunkt i dit liv.

Grønlænderne taler flere sprog. De fleste taler det (vest)grønlandske sprog som hedder Kalaallisut, nogle taler østgrønlandsk eller nordgrønlandsk. De fleste taler også ret godt dansk.

Foto: Mads Pihl / Visit Greenland

Det grønlandske flag hedder *Erfalasorput*. Det betyder Vores flag.

Den grønlandske nationaldragt bruges fx til konfirmationer, bryllupper og til jul.

Den højeste temperatur målt i Grønland er 25,9 grader og den laveste er under -70 grader.

Når klokken er 12.00 i Danmark, er den 8.00 på Grønlands vestkyst. I Ittoqqortoormiit i Østgrønland er den 9.00.

Et tykt bredbåndskabel ligger på havets bund og forsyner de største grønlandske byer med hurtigt internet.

Grønlands nærmeste nabo er Canada. Der er kun 26 kilometer mellem Grønland og Ellesmere Island i Canada.

8% af befolkningen i Grønland er født i Danmark.

Danmark er verdens 12. største land når man regner Færøerne og Grønland med.

Grønlands fangerkultur

I al den tid der har boet mennesker i Grønland, har mennerskene gået på fangst. Fangsten af fx sæler, fugle, rensdyr, moskusokser, fisk og hvaler var nødvendig for at kunne overleve. Før der kom rifler, brugte grønlænderne især harpuner til at gå på fangst.

Grønlænderne brugte næsten alt fra dyret. Kødet spiste man eller brugte som hundefoder. Spækket brugte man som olie til at brænde i en særlig lampe, tranlampen, der gav lys og varme. Skindet syede man tøj, kajaker og telte af. Knoglerne blev brugt til redskaber, amuletter og legetøj. Blodet blev brugt til mad og som farve. Selv mavesækken blev brugt.

I dag er der butikker og supermarkeder i Grønland, og man dør ikke længere af sult hvis man ikke kan tage på fangst. Men alligevel spiller fangst en stor rolle i det moderne grønlandske samfund.

Nogle lever af at gå på fangst og sælge det de fanger. Man kalder dem erhvervsfangere. Andre går på fangst i deres fritid som en hobby eller for at skaffe ekstra mad. Dem kalder man fritidsfangere. De fleste fangere jager både pattedyr og fanger fisk og fugle. Derfor kalder man dem tit fisker-fangere.

*Fiskeri efter hellefisk med langline under isen.
Foto: Royal Greenland*

Fangsten bliver solgt på *Brættet* – som man kalder det lokale fiske- og kødmarked. Navnet stammer fra gamle dage hvor fangsten blev lagt frem på et bræt på havnen. På grønlandsk kalder man *Brættet Kalaal-araq* – det betyder ”lille grønslænder”.

Skindene fra fx sæler sælges fangerne til Grønlands eneste garveri Great Greenland.

Fangerens vigtigste transportmiddel på havet er hans jolle. Som regel er den lavet af glasfiber og udstyret med en påhængsmotor. På havet kan man skyde sæler, små hvaler, hvalrosser, havfugle og fange fisk. Man kan også støde på en svømmende isbjørn eller en der går på isen.

Når sneen falder, og fjorden fryser til, bliver jollen trukket op på land og skiftet ud med sne-scooteren og/eller hundslæden.

På land kan man skyde rensdyr, moskusokser, polarharer, polarræve, ryper og andre fugle og isbjørne.

Sælfangst. Foto: Mads Pihl/Visit Greenland

Årstiderne

Årstidernes skiften har stor betydning for fanjerne.

I Grønland taler man om seks årstider:

Solens genkomst.

Foto: Mads Pihl/Visit Greenland

Tidligt forår (marts-april)

Der er meget sne, men solen er kommet til syne.

Sent forår (maj-juli)

Dagene er lange, sneen smelter.

Sommer (august-september)

Sneen er væk, og planterne i fjeldet blomstrer og sætter bær. Måske falder den første sne.

Efterår (oktober-først i november)

De første store snebyger. Søerne fryser til, og solen går tidligere ned.

Tidlig vinter (sidst i november-december)

Sneen dækker det hele. Havet i den nordlige og østlige del af Grønland er frosset til.

Sen vinter (januar-februar)

Den mørkeste og koldeste tid. Nord for polarcirklen, står solen slet ikke op.

Rino og Rico

Rino og Rico Mikælsen er brødre. De er fra byen Tasiilaq i Østgrønland.

Begge brødre elsker at gå på fangst. Rico der er 19 år, fangede sin første sæl da han var fem år. Det er hans far der har lært ham om fangst. I dag lever han som fanger. Han jager især fugle, isbjørne og hvaler. Rico er allermest stolt over den gang han skød en isbjørn.

Rino er 11 år. Han var seks da han fangede sin første sæl. Når et grønlandsk barn får sin første større fangst, holder familien for det meste en festlig kaffemik for alle familiemedlemmer, venner og naboer. Det gjorde familien også for Rino.

Billedet på næste side blev taget den 9. august 2019 i Tasiilaq sent om eftermiddagen. Rico var i fuld gang med at partere den vågehval de havde fanget. Børnene gik ned for at se på og blev betaget af hvalens kæmpestore øje. Da Ricos kæreste ville tage et billede, lavede Rino sjov med øjet.

Tror I Rino bliver en fanger når han bliver stor?

Foto: Inaluk Rosing Larsen

Husk at indberette materiale som printes ud, til Copydan hvis din skole er indberetningspligtig.

Den grønlandske slædehund

Slædehunden er en utrolig sej og udholdende hund. En hund alene kan trække 50-60 kilo. Hundens lange, bløde pels betyder at den kan klare sig i helt ned til minus 50 graders kulde. Hvis det er meget koldt eller der er snestorm, lægger hundene sig ned og dækker deres snude med deres lange buskede hale. De lader sneen dække dem helt for den hjælper med at holde på varmen.

Slædehundene er ikke kæledyr, men arbejdsdyr. Deres opgave er først og fremmest at trække slæden. De kommer ikke ind i husene, men står lænkedet udenfor. At de er arbejdsdyr betyder dog ikke at grønlanderne er onde ved deres hunde. Slædehundeejere passer godt på deres hunde og er meget glade for dem.

Slædehundene gør ikke på samme måde som de hunde vi kender i Danmark. De hylar ligesom ulve. I de byer og bygder hvor der er slædehunde, kan man næsten altid høre hundenes hyl.

Slædehundene elsker at komme på slædeture. De hylar af glæde når deres ejer kommer og begynder at spænde dem for slæden.

Slædehund. Foto: Mads Pihl/Visit Greenland

Der er ca. 14.000 slædehunde i Grønland. I byen Ittoqqortoormiit på den grønlandske østkyst er der flere slædehundespannd end der er biler. Og i byen Qaanaaq i det nordlige Grønland er der flere slædehunde end indbyggere (983 hunde og 724 mennesker i 2022).

En slædehund spiser mindst et kilo fisk eller sælkød om dagen, mere hvis det er koldt, eller hunden skal trække slæden. Foderet kan bestå af mange ting: fisk, sælkød, hvalroskød eller tørfoder.

Slædehunden kan holde varmen i ned til minus 50 grader. Sneen hjælper med at holde på varmen. Foto: David Trood/Visit Greenland

Hundeslæden

En hundeslæde ser forskellig ud, alt efter om den er bygget i Nordgrønland, Vestgrønland eller i Østgrønland. I Nordgrønland er hundeslæden smal og lang fordi man kører på havisen. I Vestgrønland kører man også en del på land. I Østgrønland har slæderne ”ski” under i stedet for meder. (Se billederne på næste side) Det giver en mere fleksibel slæde der er god til at køre i dyb sne.

Hundeslæden er bygget af træ som er surret sammen med snor eller skindremme. Det ville ikke holde hvis man skruede slæden sammen med skruer. Så ville træet flække.

På slæden spændes oppakningen fast. Den skal være så godt surret fast at slæden kan vende rundt 180 grader uden at noget falder af.

Der er meget udstyr på hundeslæden: riffel, tøj, telt, kogegrej og mad. De fleste fangere har også en istuk som de kan hugge hul i isen med og et skydesejl som de bruger til at gemme sig bag når de sniger sig hen til en sæl der ligger på isen.

*Slæde fra Østgrønland.
Foto: Mads Pihl/Visit Greenland*

*Slæder fra Vestgrønland.
Foto: Mads Pihl/Visit Greenland*

Husk at indberette materiale som printes ud, til Copydan hvis din skole er indberetningspligtig.

Slædekusken styrer sin hunde ved at slå smæld med en hundepisk og ved at råbe signaler til dem. Signalaråbene er forskellige fra sted til sted, men for eksempel råber vestgrønlænderne 'iju' for at svinge til højre og 'ili' for at svinge til venstre og 'ai' for at stoppe. Der er andre råb for 'langsomt' og 'hurtigt'.

*Hundepisken består af et skaft i træ og en lang snært af skind.
 Foto: Adam Lyberth/Visit Greenland*

Mange grønlandske børn øver sig i at bruge en hundepisk fra de er helt små. Det er meget svært og tager lang tid at lære. Man kommer let til at ramme noget andet end det man sigter på – eller svirpe sig selv i nakken.

Når to slæder mødes, kører man venstre om hinanden. Det er nemmest fordi slædekusken normalt sidder med begge ben ud fra slædens højre side og har piskan i højre hånd. Herfra kan han let slå med piskan op langs hundene højre side og dirigere dem til venstre.

Grønlandsmesterskaberne

*Hundeslædeløb i Uummannaq.
Foto: Erez Marom/Visit Greenland*

Hvert år afholdes der Grønlandsmesterskaber i hundslædekørsel. Det kaldes også *Avannaata Qimusersua*.

Ved mesterskaberne i 2022 i Qasigianguit deltog 30 hundslædekuske. Da starten gik, blev flere af hundspannene filtret ind i hinanden – så det var ikke alle der fik en lige god start. Vinderen blev Anton Street fra bygden Saattut.

Byerne i hundslædedistriktet i Vestgrønland skiftes til at være værter for løbet. Hvert tredje år er løbet udvidet til også at omfatte kuske fra Qaanaaq (helt i nord) og Østgrønland.

*Hundeslædeløb i Uummanaaq,
Foto: Erez Marom/Visit Greenland*

Nogle slædekuske kører deres hundespand til løbet (hvis de ikke bor for langt væk) eller trækker hundene i kasser efter snescootere. Andre får deres hunde sejlet dertil eller fløjet ind med fly eller helikopter.

Det er meget forskelligt hvordan fangere sammensætter deres slædespand. Nogle bruger kun hanhunde, andre bruger kun hunhunde, og nogle blander kønnene sammen.

Avannaata Qimussersuaaraa er navnet på børnenes grønlandsmesterskab i hundslædeløb. Distancen er ca. 8 km, og i 2022 var der 13 børn der deltog. Vinderen, Qillaq Hermarij, gennemførte på 18 minutter og 16 sekunder.

Reglerne for slædehunde

- Man må ikke have slædehunde syd for polarcirklen på vestkysten. I hele Østgrønland må man have slædehunde. Hvis man tager en slædehund væk fra slædehundedistrikterne i Grønland, så må den aldrig komme tilbage. Reglerne er til for at sikre at slædehunderacen ikke blandes med andre hunderacer.
- Slædehunde skal stå lænkede eller indhegnet i løbegård når de er ældre end 6 måneder. I de fleste byer står hundene på særlige hundeområder i byens udkant.
- Hvis en hund har angrebet et menneske, skal den straks aflives. Aflivning skal ske så smertefrit som muligt.
- Det er forbudt at mishandle hunde og katte i Grønland. Man skal sørge for at fodre og give sine hunde vand.

Begreber - statistik

Observationer

Tal som er grundlag for en statistik, kalder man for observationer. Det samlede antal observationer kaldes for et observationssæt.

Gennemsnit

Et gennemsnit er middelværdien af en række observationer. Man finder det ved at lægge alle observationer sammen og dividere dette tal med antallet af observationer.

Størsteværdi og mindsteværdi

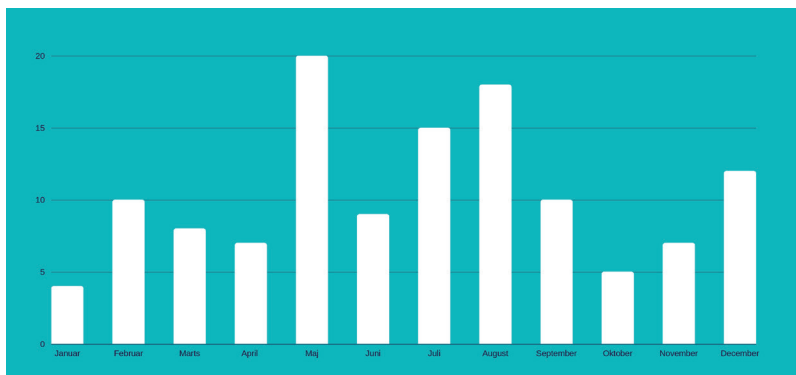
Den observation der har den største værdi og den mindste værdi.

Hyppighed

Hyppigheden angiver hvor ofte (hyppigt) de forskellige observationer forekommer.

Frekvens

Frekvensen beskriver observationens hyppighed i forhold til det samlede antal observationer. Man finder frekvensen ved at dividere hyppighed med antallet af observationer. Vil man have resultatet i procent, skal man gange med 100.

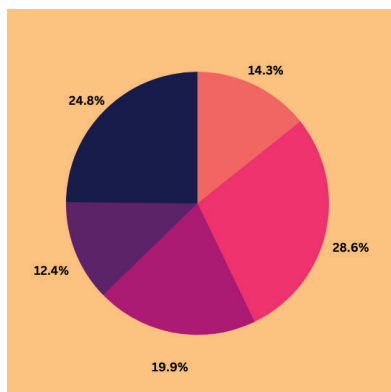

Pindediagram

Et pindediagram kaldes også et søjlediagram – pindediagram har smallest søjler. Det viser hvordan observationerne fordeler sig.

Cirkeldiagram

Et cirkeldiagram er godt til at vise hvordan brøkdelenene af noget fordeler sig.

Ordforklaringer

Amulet: Lille udskåret figur som mentes af have en beskyttende virkning og magisk kraft.

Brættet: Det lokale fisk- og kødmarked.

Fangst: Jagt. I Grønland bruges ordet fangst for det meste.

Garveri: En fabrik hvor skind fra dyr bearbejdes.

Harpun: Et særligt kastespud som har modhager så det sidder fast i byttet.

Hundefoder: Når der i Grønland tales om hundefoder, menes der for det meste mad til slædehunde.

Istuk: Spud til at hugge i isen.

Jolle: Lille, åben båd med en motor bagpå.

Kaffemik: En fest som holdes som en slags åbent hus med kaffe og kage.

Kajak: Kajakken stammer oprindeligt fra Grønland hvor den kaldes qajaq. De første kajak var bygget på et træskelet af drivtømmer og betrukket med skind. Man sad fastspændt i kajakken så hvis man kæntrede, skulle man kunne vende sig hele vejen rundt.

Polarcirklen: Den nordlige breddegrad 66°33’.

Rype: En slags hønsefugl som lever vildt i Grønland.

Skydesejl: Lille mini slæde med et hvidt sejl som fangeren kan gemme sig bag.

Spæk: Fedt fra fangst dyr, fx sæler og hvaler.

Tranlampe: En traditionel olielampe hvor man brændte spæk (tran) med en væge af mos. Lampen gav både lys og varme og var helt afgørende for at man kunne overleve i Grønland om vinteren i gamle dage.

Vågehval: En lille hval som lever ved Grønland. Den kaldes også for en sildepisker.

*Er du i tvivl om hvordan nogle af de grønlandske navne og ord siges, så gå ind på vores udtalebibliotek på:
sumut.dk/da/dagens-groenland/udtaleordbog*